תורת אביגדור

באידיש

הגאון ר' אביגדור מיללער זצ"ל

מהודרת אחת שאלתי

לע"נ הרה"ח ר' חיים שמואל מאיר ב"ר יצחק פינחס וואלהענדלער ז"ל

נלב"ע כ"ב שבט תשע"ב לפק

פרשת בשלח

האלטן פאר די אויגן יראת העונש

פרנס השבוע

נדבת השבוע נתנדב

לעילוי נשמת

מוה"ר אברהם משה ב"ר אליעזר ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

◆◆◆

זיכוי הרבים יעמוד לכל הנדבנים החשובים, ומשתתפים בהדפסה, והפצה, שיזכו לראות רב נחת מכל יוצ"ח ולהתברך בכל מילי דמיטב.

רב אביגדור מיללער'ס

Marriage Insurance

יסודות'דיגע שיעורים אויף

בנין בית נאמן בישראל

געבויט אויף די קלארע און לויטערע תורה השקפה פון

הרה"צ ר' **אביגדור מיללער** זצוק"ל

פארגעלערנט דורך

הרב פינחס וואלהענדלער שליט"א

יו"ר ארגון תורת אביגדור

בהסכמת גדולי הרבנים

פלעצער זענען באגרעניצט, רופט שוין:
(732) 844-3670 ext. 4
RavMillerMarriage@gmail.com

בשריכה מיוחדת גליונות לשבת קודש

© Copyright 2021 by: *TorasAvigdor.org*

Email: Director@torasavigdor.org | **Telephone:** 347.451.0332
Address: 1276 50th street, Brooklyn NY 11219

פרשת בשלח

שנה ג'

האלטן פאר די אויגן יראת העונש

תוכן:

חלק א. לערנען פון היסטאריע - חלק ב. לערנען פון די פעלקער - חלק ג. לערנען פון אנדערע

חלק א. לערנען פון היסטאריע

באשיצט פון די מכות

נאך די זיגרייכע אנטלויף פון דאס אידישע פאלק פון לאנד מצרים און די מורא'דיגע פאסירונגען ביי קריעת ים סוף, זענען די מענטשן געווען איבערגענומען מיט א גייסט פון נצחון - בלויז עטליכע טעג פריער האבן זיי בייגעוואוינט די צען מכות וואס האבן אנגעזייט א חורבן ביי זייערע אונטערדריקער און אצינד האבן זיי צוגעזען ווי דאס גאנצע מצרי'שע מיליטער איז איינגעזונקען אין ים; אלע קעניגליכע פערד און אלע מלוכה לייט זענען יעצט געווען טויט און דאס אידישע פאלק האט פארדינט דאס גאנצע פארמעגן פון מצרים. זיי זענען געווען דערהויבן; זיי האבן דערלעבט א גוט לעבן זענענדיג זייערע פיינט פארטיליגט.

און דאן פלוצלינג, אינדערמיט פון די גרויסע דערהויבנקייט און שמחה, זעען מיר ווי דער באשעפער רעדט צום אידישן פאלק און זאגט עפעס וואס אויפ'ן ערשטן בליק קען מען זיך וואונדערן פארוואס דער באשעפער זאגט עס יעצט. אין די היינטיגע סדרה געבט דער באשעפער א הבטחה צום אידישן פאלק - א הבטחה און א ווארענונג: **אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו** - אויב וועט איר צוהערן צום קול פון באשעפער און טון וואס איז ריכטיג אין זיינע אויגן און צוניגן אן אויער צו זיינע באפעלן און היטן אלע זיינע געזעצן, **כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ** - דאן וועל איך די אלע קראנקהייטן וואס איך האב געברענגט אויף מצרים נישט ברענגען אויף אייך (שמות טו:כו).

דער באשעפער זאגט, "איר געדענקט די מכות וואס איר האט געזען אין מצרים, די אלע קראנקהייטן און פראבלעמען וואס איך האב געברענגט אויף די מצריים? אויב וועט איר איינהאלטן מיין תורה וועט איר נישט דארפן ליידן פון דם און צפרדע און כינים. ווילדע חיות און אייטערבלאטערן און האגל און אלע אנדערע זאכן וואס איר האט געזען, **לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ** - איך וועל עס נישט ברענגען אויף אייך.

די מכות זענען געווען פאר אונז

שטעלט זיך אבער די שאלה, פארוואס זאל עס דער באשעפער ברענגען אויף אונז? מיר פייניגן נישט אונזערע קנעכט. מיר מאכן זיי נישט ארבעטן בחומר ובלבנים. מירווארפן נישט אריין קינדער אין טייך. די מצריים זענען געווען די וועלכע האבן אונטערדריקט און פאר זיי איז זיך געקומען אלעס וואס זיי האבן באקומען, אבער וואס האט עס מיט אונז?

וועלן מיר עס ערקלערן ווי פאלגנד: מיר לערנען דא אז די צרות וואס זענען געקומען אויף מצרים זענען נישט געווען פאר מצרים! אודאי זענען זיי געווען; די מצריים האבן געדארפט באשטראפט ווערן, נישטא קיין שאלה אין דעם. אבער נישט פון די מצריים גייט בעיקר אן פאר'ן באשעפער. דאס אידישע פאלק, זיי זענען די פון וועלכע דער באשעפער טראכט שטענדיג; מיר זענען די וועלכע קוקן נאך אריין אין חומש; מיר זענען די וועלכע, נאך טויזנטער יארן, לערנען נאך אלץ איבער די מכות און דאס מיינט אז זיי זענען געשיקט געווארן הויפטזעכליך צוליב אונז! און וואס מיר לערנען אצינד איז אז איינע פון די וויכטיגסטע סיבות פון די מכות איז געווען צו משפיע זיין א שרעק אויף דאס אידישע פאלק, א פחד פון די שטארקע האנט פון באשעפער, וואס דאס דארף דאס אידישע פאלק לערנען און געדענקען אויף אייביג.

מיר ציטערן

דערפאר, ווען מיר קוקן אריין אין די תוכחה זעען מיר וואס עס שטייט, **וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם** - דער באשעפער וועט ברענגען אויף דיר די אלע קרענק פון מצרים פון וואס דו האסט געציטערט פון זיי (דברים כח:ס). "פון וואס דו האסט מורא געהאט!" דא זעט מען אז די אידישע קינדער האבן מורא געהאט פון די מכות!

מיר טראכטן אז ווען עס זענען געקומען די מכות, זענען די אידישע קינדער געזעסן אינדערהיים און זיך געפריידט: "האסט געהערט וואס עס האט פאסירט צו די מצריים? דו זעסט וואס גייט פאר אינדרויסן מיט אונזערע אונטערדריקער? זיי באקומען אלעס צוריק אויף זייערע קעפ!" ס'איז ריכטיג; נישטא קיין ספק אז זיי זענען געווען פרייליך צו זען זייערע פייניגער באקומען וואס זיי האבן זיך פארדינט אבער דאס איז נישט דאס גאנצע בילד. מיר זעען דא אז זיי האבן זיך פארשטעקט אין זייערע היימען מיט פחד און אנגעצויגנקייט. זיי האבן ארויסגעקוקט פון זייערע פענסטערס און געציטערט.

און מיט יעדע מכה וואס איז באפאלן דאס לאנד, האבן זיי ווידעראמאל געציטערט. איר געדענקט ווען אלע וואסערן אין מצרים זענען געווארן רויט פון בלוט און עס איז מער נישט געווען טרונקבאר; אפילו מ'איז געווען פאר'חלש'ט פאר דורשט האט מען עס אפילו נישט פראבירט צו טרינקען - ס'האט פארעקלט אפילו נאר צו קוקן דערויף. צי מיינט איר אז די אידישע קינדער האבן נישט געטרייסלט פאר שרעק אז זייערע וואסער מקורות וועלן אפגעהאקט ווערן? "אוי ווי, זעט וואס קען פאסירן!" אפשר וועלן זיי אויך שטארבן פאר דורשט פונקט ווי די מצריים. און זיי האבן נישט געהאט צו די האנט אלע מיטלען וואס די מצריים האבן פארמאגט; די מצריים האבן כאטש געקענט ארויסגיין פון לאנד; זיי האבן געקענט קויפן וואסער אין אנדערע לענדער. אבער די אידישע קינדער זענען געווען פארקנאקט; זיי זענען נאך געווען קנעכט.

ציטערן פון די שטארקע האנט

און אזוי, יָגֹרְתָּ! זיי האבן געציטערט; זיי זענען געווען אומרואיג. און כאטש זיי זענען פארזיכערט

געוואָרן דורך משה רבינו, "מיינע קינדער, האָט נישט מורא; עס איז נישט פאַר אייך, ס'איז פאַר אייערע אונטערדריקער." דאָך האָבן זיי נישט געקענט אָפּהאַלטן זייער שרעק ווייל זיי האָבן געזען וואָס עס קען פּאַסירן צו די זינדיגע; זיי האָבן מיטגעלעבט מיט זייערע אויגן די שטאַרקע און מאַכטפולע האַנט פון באשעפער. דאָס איז וואָס האָט פּאַסירט ביי יעדע מכה וואָס איז געקומען אויפ'ן לאַנד. **אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ** - איר האָט מורא געהאַט!

און דאָס איז וואָס דער באשעפער האָט געוואָלט - דאָס איז געווען איינע פון די גרויסע אויפטוען פון די מכות. דערפאַר, ווען דער באשעפער וואָרנט אונז אין די תוכחה איבער וואָס עס קען קומען אויף אונז אויב מיר הערן נישט צו זיין וואָרט, זאָגט ער אַזוי: **יַכְּכָה ה' בִּשְׁחִין מִצְרַיִם** - דער באשעפער וועט אייך שלאָגן מיט די אייטערבלאַטערן פון מצרים (שם. כח:כז). די אייטערבלאַטערן אין מצרים? פאַרוואָס זאָל מען דאָס דערמאַנען? געוויסע מענטשן מיינען אַז דאָס איז בלויז צו לאָזן וויסן מיט וואָספאַרא סאָרט אייטערבלאַטערן דער באשעפער קען אונז שלאָגן; איז וועט איר וויסן אַז עס וועט זיין די מצרי'שע אייטערבלאַטערן, נישט אַן אַנדערע מכה. אָבער עס איז נישט דאָס; עס מאַכט נישט קיין חילוק צו אונז אויב עס וועט זיין די אייטערבלאַטערן פון מצרים אָדער פּרס'ישע אָדער איטאַליעניש. **בִּשְׁחִין מִצְרַיִם** מיינט אַז דו וועסט באַשטראָפט ווערן מיט שחין וואָס דו האָסט געזען אין מצרים ווייל דו האָסט זיך נישט אָפּגעלערנט אַ מוסר השכל פון די מכה: "איך האָב געשיקט אייטערבלאַטערן אויף מצרים און נישט אויף דיר, אַז דו זאָלסט זיך לערנען צו מורא האָבן פון מיר!"

דערגרייכן אַ כפרה

ישעיהו הנביא זאָגט (מג:ג): **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל** - איך, דער באשעפער, בין דער הייליגער פון די אידן, מוֹשִׁיעֶךָ - איך בין דיין רעטער; איך ראַטעווע און העלף דיר. און ער זאָגט אונז יעצט איינע פון די וועגן ווי אַזוי דער באשעפער העלפט אונז: **נָתַתִּי כָפְרְךָ מִצְרַיִם** - איך האָב געמאַכט מצרים פאַר דיין אויסלייזונג, דיין כפרה.

איר הערט דאָס? די מכות זענען געקומען אויף די מצריים אַנשטאָט אויף אייך. וואָס עס האָט פּאַסירט צו מצרים איז געווען אַ כפרה פאַר אייך! דאָס איז אַ גרויסער חידוש. די אַלע זאַכן וואָס מיר לערנען אין חומש אין פּרשת וארא און פּרשת בא איבער די מכות וואָס זענען געקומען אויף מצרים זענען געווען אַ כפרה פאַר אייך; זיי זענען געקומען אייך צו מכפר זיין. און נישט נאָר מצרים: **כּוּשׁ וּסְבָא תַּחְתֶּיךָ** - כוש און סבא מיינט אויף אייך. דער באשעפער זאָגט, "ווען איר זעט די זאַכן קומען אויף די שוואַרצע, דאָס איז כוש, אָדער אויף סבא, דאָס זענען די אַראַבער, זאָלט איר וויסן אַז איך ברענג עס אויף זיי אַנשטאָט אויף אייך."

דער באשעפער וואָלט חלילה געקענט שיקן צרות אויפ'ן איד אים צו דערמאַנען צו מורא האָבן פון אים. אייגנטליך וואָלט אַזוי געדאַרפט צו זיין ווייל מיר זענען די וועלכע מען מיינט צו לערנען; מיר זענען די אויף וועמען מ'קימערט זיך און ס'איז אונז וועמען דער באשעפער וויל ערוועקן צו שלימות אין יראת שמים.

אָבער דער נביא זאָגט אונז אַז דער בעסטער וועג פאַר דעם באשעפער'ס פאָלק צו לערנען צו מורא האָבן פון אים איז דורך מצרים און דורך כוש און דורך סבא און אַלע אַנדערע אומות העולם. אַנשטאָט צו וואַרטן חס ושלום אַז די צרות זאָלן קומען אויף ישראל אַליין, דערמאַנט אונז דער באשעפער דורך ווייזן וואָס עס קומט אויף אַנדערע מענטשן און עס איז ערוואַרטעט פון אונז צו קוקן און מורא האָבן; דאָס איז איינע פון די יסודות'דיגע וועגן צו לערנען יראת שמים.

מכות און וואלקאן אויסברוכן

דאס שיינט אריין א נייע ליכט ווי אזוי אפצולערנען אלע מכות - פון מצרים און איבעראל אין די וועלט. און אזוי, אויב מאכסטו אמאל א באזוך אין איטאליע - כאטש איך ראט געווענליך נישט ארומצופארן, אבער אמאל קען מען זיך נישט העלפן; דו קענסט אנקומען איין טאג אין איטאליע צוליב האנדל און דו וועסט אריבערגיין א געוויסער פלאץ וואו עס איז אמאל געווען א גרויסע ווירבלדיגע שטאט מיט'ן נאמען פאמפיי. אבער היינט איז עס גארנישט; ס'איז גארנישט דא דארט. וואס האט פאסירט צו פאמפיי?

נישט ווייט פון די בליענדע שטאט איז געווען א הערליכער בארג. דער בארג, אויב וועל איך אייך זאגן דעם נאמען וועט איר דערציטערט ווערן. עס הייסט 'וועזוואוו', עס איז א גרויסער בארג. די מענטשן פון פאמפיי זענען געווען רייכע מענטשן; רוימער וועלכע האבן געלעבט אין לוקסוס און ליב געהאט צו מאכן א לעבן. צומאל פלעגן זיי ארויפקריכן אויפ'ן שפיץ פון בארג פאר אפרו אדער פאר א געשמאקע פארברענג. אבער די מענטשן האבן זיך געפירט זייער זינדיג און אויסגעלאסן. איז וואס האט דער באשעפער געטון? ער האט געברענגט א מכה פון פייער. **וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ.** דער בארג וועזוואוו האט געעפנט זיין גרויסן מויל אויפ'ן שפיץ און אנגעהויבן שפריצן פייער וואס האט באדעקט די גאנצע שטאט פאמפיי - טויזנטער מענטשן זענען באגראבן געווארן אונטער א מבול פון וואלקאן אש. היינט קען מען שוין גארנישט זען, אויסער אויב מ'זאל אויסגראבן מיט טראקטארס.

לערנען א לעקציע

אלזא, וואס מיינט דאס פאר אונז? איז ווען איר לערנט געאגראפיע אין שולע; דער לערער האט א האלצערנע קאפ און ער מאכט זיינע שילערס זאלן אויך האבן האלצערנע קעפ. יא, ער וועט דיר זאגן אז עס איז אמאל געווען א שטאט מיט'ן נאמען פאמפיי און וועזוואוו האט אויפגעפלאצט מיט פייער און באדעקט די גאנצע שטאט. און דאס איז די גאנצע מעשה.

דאס איז ווי אזוי דו וועסט אננעמען דעם געוואלדיגן מוסר השכל?! אוי! אזא שאד! דער באשעפער זאגט, "נעם דעם מוסר השכל און לערן עס אפ. זע וואס האט פאסירט צו זיי! א גאנצע שטאט, א בליענדע שטאט מיט גאסן און לוקסוריעזע הייזער און פלוצלינג האט דער בארג געעפנט זיין מויל און געשפריצט פייער און אין א מינוט איז די גאנצע שטאט באגראבן געווארן אונטער פייערדיגע לאווע און "א גוטן טאג", עס איז מער נישטא. עס האט פאסירט מיט א ציל! דער צוועק דערפון איז צו ווייזן אז דער באשעפער נעמט נקמה. ער האט פיינט אויסגעלאסנקייט! ער איז א שונא זימה! אפילו צווישן גוים. ס'איז ריכטיג, דער באשעפער איז מאריך אף, צומאל ווארט ער מיט געדולד, אבער פריער אדער שפעטער, **וגובי דילי**, ער וועט עס איינמאנען (ירושלמי תענית פ"ב ה"א). ער וועט מאנען! און ער וויל מיר זאלן מורא האבן פון זיין שטראף!

אלעס פאר אונז

דער באשעפער מאכט נאכאנאנד אויפטרייסלענדע מעשים אונז צו ערוועקן. וואס איז מיט די ערד ציטערניש אין סאן פראנסיסקא? און א יאר פריער אין טערקיי? און דער שטורעם וואס האט חרוב געמאכט אזויפיל מענטשן'ס היימען? וואס איז מיט דער עראפלאן וואס איז אריינגעפאלן אין ים מיט איבער צוויי הונדערט מענטשן דערין? אזויפיל מכות נאכאמאל און נאכאמאל. צוליב וואס פאסירט דאס אלעס?

דער ענטפער איז, צוליב אונז! דאס איז וואס די גמרא אין יבמות (סג) זאגט אונז: **אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל** - עס קומען נישט קיין צרות אויף די וועלט, נאר צוליב אידן. ס'איז פאר אידן! איר דארפט דאס אריינגעמען אין אייער קאפ: אלעס וואס פאסירט, איז עס פאר אונזער טובה אז דאס ווערט געטון. די וועלט שטייט צוליב אונז. אויב ביסטו א מאמין אין די תורה, פארשטייסטו אז די וועלט שטייט צוליב דאס אידישע פאלק.

אודאי, מיר פארשטייען אז עס איז אויך פאר זיי; דער באשעפער האט צוזאמגעברענגט מענטשן וועמען ער האט געדארפט באשטראפן מיט טויט און ער האט זיי צוגעשטעלט רייזע בילעטן אויף דעם ערעפלאן. אבער די גמרא לערנט אונז דא אז דאס איז בלויז א קליינער טייל פון די מעשה; מיר זענען די הויפט שפילערס אויפ'ן באלעמער פון די וועלט און פונקט ווי די מכות וואס זענען געקומען אויף מצרים זענען הויפטזעכליך געווען צוליב דאס אידישע פאלק, אזוי זענען אלע מכות וואס קומען אויף די וועלט גארנישט אנדערש - זיי זענען פאר אונז.

אלעס צוליב תשובה

און וואס איז דער ציל? זאגט רש"י, **ליראם** - כדי צו מאכן די אידן ציטערן, **כדי שיחזרו בתשובה** - אז זיי זאלן תשובה טון. אויב הערסטו אז עס איז דא יאוס אין קאנגא - יאוס איז א געוויסע מחלה; אדער עס זענען דא בלוט זויגער פליגן, דער שלאף קראנקהייט אין אפריקע, אדער אויב דו הערסט אז דער געלער טייך האט זיך אויפגעהויבן און פארפלייצט הונדערטער שטעטלעך פארשוועמענדיג קרבנות אין די טויזנטער, שטוף עס נישט אוועק ווי עפעס אן אומאינטערעסאנטע שטיקל נייעס פון די אנדערע עק וועלט. דאס איז א דירעקטער מעסעדזש צו דיר.

אויב דו הערסט פון צרות וואס פאסירן אויף די אנדערע זייט וועלט, איז עס פאר דיר צו מורא האבן פון באשעפער! אז דו זאלסט תשובה טון, ווייל דו זעסט אצינד וואס דער באשעפער קען טון! 'אפשר איז געקומען די צייט פאר מיר צו תשובה טון! איך זאל אנהייבן ארויסגיין ביינאכט אין בית המדרש לערנען. איך זאל זיין מער פארזיכטיג ווי אזוי איך רעד צו מיין ווייב.' אויך מיט אנדערע זאכן; פיל אנדערע זאכן.

דאס איז די לערע פון דעם פסוק, "די אלע מחלות וואס איך האב געברענגט אויף מצרים, וועל איך נישט ברענגען אויף דיר. ישעיהו הנביא האט אונז געלערנט אז: **נָתַתִּי כָפְרְךָ מִצְרַיִם** - איך האב געמאכט מצרים פאר דיין כפרה," האט ער געזאגט אין נאמען פון באשעפער. די וועלט איז פול מיט אומגליקן און די אלע אומגליקן קומען נאר צוליב אונז, אזוי אז מיר זאלן לערנען דערפון און עס אריינגעמען אין הארץ. דער באשעפער וואלט פונקט אזוי געקענט ברענגען מכות אויף אונז אבער אנשטאט דעם, קענען מיר דערגרייכן צו תשובה ווען מיר באטראכטן וואס עס פאסירט צו מצרים און מיר נעמען זיך ציטערן און פארבעסערן זיך.

חלק ב. לערנען פון די פעלקער

ווער דארף מורא האבן?

אלזא, מיר קענען טראכטן אז מיר זענען סאפיסטיקירטע מענטשן און דערפאר ווייסן מיר בעסער ווי אזוי צו דינען דעם באשעפער. מורא?! יראת העונש? אה ניין, מיר זענען פיל בעסער ווי

דאס. מיר ווען נעמען א ספר, לאמיר זאגן א מוסר ספר, אדער א ספר חסידות, א ספר פון השקפה און מיר וועלן ווערן אנגעווארעמט; אזוי וועלן מיר אנקומען צו דינען דעם באשעפער. מיר דארפן נישט אזעלכע זאכן, צו ווערן דערשראקן; מיר דארפן נישט קיין מעשיות וואס זענען געשען צו אנדערע מענטשן. דאס איז פאר קינדער, פאר עמי הארצים, נישט פאר מענטשן וואס זענען אזעלכע בעלי השקפה ווי מיר זענען.

איר מאכט אבער א גרויסן טעות. אויב דו מיינסט אז דו גייסט זיין אן עובד ה׳ בלויז דורך דיין רצון, צוליב די השקפה דערפון, מאכסטו א גרויסן טעות. אפילו דער גרעסטער צדיק אין די וועלט דארף שטענדיג האלטן פאר די אויגן יראת העונש. אפילו דער גרעסטער קדוש וואס האט נישט די מינדעסטע כוונה צו אפנייגן אמאל פון די תורה, מוז אלעמאל האלטן אין קאפ אז עס קומען פיזישע שטראפן אויף די זינדיגע.

פארלענגער דיין לעבן

צו מורא האבן איז א געוואלדיגע זאך. לערן זיך צו מורא האבן פון באשעפער! דו קענסט נישט מצליח זיין אויף די וועלט אויב דו האסט נישט מורא פון באשעפער; אוממעגליך!

וועט איר מיר זאגן, "מורא האבן?! איז דאס דער סארט לעבן וואס מיר דארפן פירן?" גלייבט מיר, דאס איז א גוטע לעבן; די גוטע לעבן איז צו מורא האבן. אויב דו האסט מורא פון באשעפער, וועסטו לעבן לאנג. **יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים** - דו וועסט לעבן לענגער צוליב דעם! איך פארזיכער דיר!

דו וועסט נישט דארפן גיין צו קיין פסיכיאטאר צוליב מורא פון באשעפער. דו גייסט צו א פסיכיאטאר אויב דו פרעסט זיך אן צופיל אדער דו עפנסט דיין מויל צופיל. דו גייסט צו פסיכיאטארס אויב דו האלטסט זיך נישט פארנומען, דו ארבעטסט נישט גענוג, וואס דאן ווערסטו דעפרעסט. אבער מענטשן וועלכע האבן מורא פון באשעפער דארפן נישט קיין פסיכיאטארס. **יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים** - מורא פון באשעפער מיינט א לאנגע געזונטע לעבן, **וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה** - און די יארן פון רשעים - דאס מיינט אויך ארטאדאקסישע אידן וועלכע טראכטן נישט פון באשעפער - זייערע לעבנס ווערן פארקורצט (משלי י:כז). ווער עס האט נישט מורא פון באשעפער, **תִּקְצֹרְנָה** חס ושלום, זיינע טעג וועלן פארקורצט ווערן. דו ווילסט לעבן? דו ווילסט זיין געזונט? האב מורא פון באשעפער!

באמבעס אין באסניע

איז ווען דו הערסט אז אין באסניע הרג'נען זיך די גוים איינער דעם צווייטן - זיי לייגן אראפ באמבעס און אומשולדיגע מענטשן ווערן אויפגעפלאצט - און די גאנצע וועלט ווערט אויפגעשטורעמט: "א מאסן מערדעריי! אוי, אוי, אוי! מיר דארפן טון עפעס צו דעם!"

גוט, לאז זיי זארגן איבער דעם; אבער אט איז וואס מיר דארפן טון דערוועגן - מיר דארפן ווערן אנגעפילט מיט יראה! מיר דארפן טראכטן, 'וואס קען חלילה פאסירן צו אונז?' די מענטשן אין מדינת ישראל וואלטן דאס געדארפט הערן און ווערן דערציטערט: "אאה, האסטו געהערט? עס האט עפעס פאסירט אין באסניע!" אפשר זאלן מיר מורא האבן דא. אפשר וועלן די אראבער מאכן באמבעס אויך דא! אפשר זאלן מיר אראפנעמען אונזערע אויערינגלעך און תשובה טון."

שבת גייען זיי צו די שענק מיט זייערע לאנגע האר און זייערע אויערינגלעך! זיי האבן נישט מורא! זיי קוקן נישט אויף באסניע; זיי אנערקענען נישט אז זיי דארפן לערנען יראת ה׳ פון דעם

וואס דער באשעפער טוט פאר אנדערע. אפשר זאלן מיר מורא האבן און אויפהערן מחלל שבת זיין! זיי פארשטייען נישט די לערע פון די היינטיגע סדרה, און אזוי קומען צום סוף די באמבעס אויף קיין ארץ ישראל ה"י.

מיר איגנארירן נישט

אויב מיר לייגן נישט צו אויפמערקזאמקייט צו באסניע, דאן פאסירט עס טאקע דא. אויסדריקליך. אויב וואלטן זיי דערהערט די נייעס פון באסניע; וואלטן זיי געזאגט, "אוי, אוי, אוי! וואס טוט דער באשעפער צו די גוים? ער הרג'ט זיי!" זיי וואלטן זיך אויפגעוועקט און מורא געהאט פון באשעפער.

און דערפאר קענען מיר נישט איגנארירן וואס עס פאסירט אין באסניע. מיר גייען זיך נישט אויפשטעלן און מאכן פראטעסטן; דאס איז נישט אונזער ביזנעס, אבער ס'איז אונזער ביזנעס צו פארשטיין דער מעסעדזש: עס קען אויך פאסירן דא. עס זענען דא משוגעים וואס וואלטן ליב געהאט צו מאכן איבערקערענישן אויך אין אמעריקע.

און דאס איז פארוואס עס האט פאסירט אין באסניע. מיינט נישט אז ס'איז פערצופאל. ניין! סיי וואס עס פאסירט צווישן די פעלקער, ווען עס זענען דא אומגליקן סיי וואו אין די וועלט, דארף עס דינען אלס לערע פאר אידן; עס צו זען אדער הערן און תשובה טון.

מורא פון מלחמה

אודאי, איך וואלט ליב געהאט צו רעדן צו אייך פון געשמאקע זאכן, ישועות ונחמות, אבער איר דארפט וויסן אז מוסר, תוכחה איז זייער גוט. דאס ברענגט צו די געוואלדיגע זאך פון כפרה. די רשעים וואס ליידן אויף די וועלט, דאס איז אונזער כפרה. זיי לייזן אונז אויס - נאר אז מיר איגנארירן דעם מעסעדזש דערמאנט אונז דער באשעפער אין אופנים וואס באפאלן פיל נענטער צו אונזער היים.

איר מיינט דאס קען נישט פאסירן? עס האט שוין פאסירט. אה יא. אין אייראפע האט עס שוין פאסירט. איך בין געווען אין אייראפע ווען די צרות האבן אנגעהויבן קומען אין פארעם פון היטלער ימ"ש. ער האט איבערגענומען די מאכט אין טשעכיי; גוים זענען גע'הרג'ט געווארן! צי איז דען געווארן א גרויסע באוועגונג פון תשובה? צי האבן די אידן מורא געהאט פון באשעפער? אין סלאבאדקע, אין ישיבה, האבן מיר מורא געהאט! מיר האבן געזאגט תהלים יעדן טאג א גאנצן טאג! ווען היטלער האט אריינמארשירט אין סודעטנלאנד האבן מיר געזאגט תהלים.

אבער דער איבריגער טייל וועלט? דער איבריגער טייל אין סלאבאדקע? די צען טויזנט אידישע איינוואוינער אין סלאבאדקע, זיי האבן גארנישט געטראכט. זיי זענען געווען בהמות; זיי האבן אפילו נישט געטראכט פון תשובה. זיי האבן נישט געוואוסט אז עס איז דא אזא ענין אז וואס עס פאסירט צו די גוים אדער צו אנדערע מענטשן סיי וואו, איז עס כדי צו קונה זיין יראת שמים! צי האבן זיי מורא געהאט? אפשר פון היטלער, אבער פון שמים, פון באשעפער? א נעכטיגן טאג! אין סלאבאדקע זענען נישט געווען אפילו קיין הונדערט יונגע מענער אונטער די צוואנציג וואס האבן געלייגט תפילין. ווען זיי האבן געזען וואס עס פאסירט, האבן זיי דען געזאגט, "אפשר דארפן מיר אפשטעלן אונזער זינקען אין מארקסיזם, אין אפיקורסות. אפשר זענען די רבנים גערעכט און ס'איז צייט צו צוריקקומען צום באשעפער, צו צוריק אנהייבן לייגן תפילין." צי האבן זיי דען געהאט אזעלכע געדאנקען?

א קאשמארער מציאות

ניין, גארנישט. די רבנים וועלכע האבן פראבירט מעורר זיין דעם עולם זענען צעדריקט געווארן צום וואנט. "סייווי, וואס ווייסן זיי דען?" האבן די מענטשן געזאגט. און ענדליך זענען די דייטשן געקומען און גענומען די קינדער און זיי ארויפגעשטעלט אויף לאסט וואגאנען, דערנאך האבן זיי ארויסגעפירט די וואגאנען צום וואלד און דארט האבן זיי אויסגעדרייט דעם רויך רער צום אינעווייניג פון די וואגאנען און אזוי זענען די קינדער ר"ל פארגאזט געווארן צום טויט. די טויטע קערפערס האט מען ארויסגעווארפן אין וואלד און די וואגאנען זענען צוריקגעפארן אין שטאט נעמען נאך קינדער. די דייטשן זענען ארומגעלאפן מיט זייערע געווער, ארויסשלעפנדיג קינדער פון זייערע מאמעס הענט זיי צו פארגאזן. ווער וואלט גע'חלומ'ט אויף אזא זאך?! א משוגע'נע וועלט! אין אונזערע שרעקליכסטע חלומות, וואלטן מיר נישט געטראכט פון עפעס אזוי ווי דאס.

איז כאטש דארפן מיר זאגן, "רבונו של עולם, מיר לערנען זיך צו מורא האבן פון דיר. מיר זעען דיין יד חזקה און מיר האבן מורא! מיר פראבירן צו פארבעסערן אונזער וועג פון לעבן, בלויז צוליב דעם. מיר ווילן ניצן זייער טויט אלס א שטויסקראפט צו פארבעסערן אונזערע לעבנס צו זיין מער געטריי צו דיר." מיר דארפן אלעמאל טראכטן אזוי: 'איך דארף לערנען פון דעם ביישפיל, די לערע, וואס איז אונז געגעבן געווארן דורך די שרעקליכע קאטאסטראפע אין אייראפע און פארבעסערן אלע טעג פון מיין לעבן בלויז צוליב דעם.'

מיינט נישט אז דאס איז א קינדערישער צוגאנג; דאס איז אן ערוואקסענער צוגאנג, ס'איז א צוגאנג פון חסידות, פון געהויבענע עבודת ה' - צו ציטערן, צו טרייסלען פון וואס עס האט פאסירט. ווייל דאס איז געווען איינע פון די סיבות דערצו; **ליראם** - צו דערשרעקן די אידן, **כדי שיחזרו בתשובה** - אז זיי זאלן תשובה טון.

לערעס איבעראל

מיינט נישט אז דאס קען נישט פאסירן נאכאמאל. ווער האט געזאגט אז אמעריקע בלייבט אויף אייביג?! איר דארפט מורא האבן! מיר זענען דא, מיר געניסן פון אלע לוקסוס, מיט א שפע צו עסן. מיר האבן פרייהייט, מיר האבן זיכערהייט, מיר האבן רואיגקייט, אלעס האבן מיר. אבער איין טאג, האב איך מורא, וועלן מיר צוריקקוקן אויף אמעריקע און זאגן די זעלבע זאך ווייל מיר האבן נישט מורא פון באשעפער; מיר לערנען זיך נישט די לעקציע פון מצרים, פון כוש און סבא.

איבעראל איבער די גאנצע וועלט זענען דא צרות; אין יענע לאנד איז דא א הונגער און אין יענע לאנד הרג'ט מען זיך איינער דעם צווייטן. ווי אנדערש וואלט געווען אויב נאר זיי וואלטן געזען וואס עס טוט זיך ערגעץ אנדערש, ווי אזוי דער באשעפער באשטראפט. אבער צי דען קוקן די אידן יא און ווערן דערשראקן?

פאשיסטישע אמעריקע

למעשה, אנשטאט צו לערנען דעם מוסר השכל, פראבירן די אידן וואס מער צו צעברעכן אמעריקע. אידישע רעגירונגסלייט ווי סאלראז, העלפן די קאמוניסטישע הערשאפטן איבעראל, ווי צום ביישפיל קובא, ניקאראגווא. און אידן וועלן אריין דעם סאלראז אין קאטש. אידן האלטן זיי אן ביי די מאכט. אודאי געבעט זיי קאטש געוויסע פארדינסטן דערפאר. און פאר אט די פארדינסטן

טוען די עסקנים, די שתדלנים, פארקויפן אונזערע שטים צעטלעך - גאנצע קהילות פון פרומע אידן, גאנצע ארגאניזאציעס וועלן פאר די מענטשן וועלכע צעברעכן אלעס וואס מיר פארמאגן! זעט וואס פאסירט צו אמעריקע! דער גאנצער יוגנט ווערט פארפוילט! די פאבליק סקולס האמערן אוועק אין די קעפ פון די קינדער, זאגנדיג זיי ווי נישט גוט אמעריקע איז, ווי נישט גוט זענען די פירער!

ענדליך וועלן די גוים אין די מיטל-מעריב שטאטן ווערן אזוי פאר'מיאוס'ט פון די פארפוילטע רעגירונגען און זיי וועלן מאכן א רעוואלוציע! זיי וועלן פראבירן זיך קריגן צו ראטעווען אמעריקע אבער כ'האב מורא עס וועט זיין אביסל צו שפעט. אמעריקע וועט שוין זיין געפאלן פון איר גרויסקייט - עס וועט זיין ארומגענומען מיט קאמוניסטישע פיינט. עס וועט חס ושלום פארוואנדלט ווערן צו א פאשיסטישע לאנד און ווער ווייסט וואספארא סארט גאז קאמערן קענען דא זיין? דאס קענען זיי אין אמעריקע ערצייגן בעסערע סארט ווי דייטשלאנד האט געמאכט.

מתפלל זיין מיט מורא

און דערפאר דארפן מיר יעצט מורא האבן! איידער עס קומט אן דא; מיר דארפן מורא האבן און צוריקקומען צום באשעפער. מיר דארפן לערנען ווי וויכטיג עס איז פאר אונז צו שטיין וואך מיט יראת ה'. אין אלע צייטן מוז א איד זיין וואך מיט יראת שמים. מען דארף אלעמאל טראכטן, 'ווער ווייסט וואס עס קען פאסירן?'

איר ווייסט ווען איר זאלט טראכטן איבער דעם? ווען איר פאלט תחנון. "**רַחוּם וְחַנּוּן חָטָאתִי לְפָנֶיךָ** - איך האב געזינדיגט פאר דיר, דערבארעמדיגער באשעפער, **ה' אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי** - איך בעט דיר באשעפער, באשטראף מיר נישט אין דיין צארן." בעט דעם באשעפער נאכאנאנד ווען איר פאלט אויף אייער פנים! דערפאר פאלט איר אויף אייער פנים - איר בעט פאר רחמים! פריער האט איר געדאוונט, איר האט נארוואס געענדיגט שמונה עשרה. אפשר איז דאס אבער נאכנישט געווען גענוג, מעגליך אז טראץ אייער תפילה איז די גזירה פארשריבן געווארן. איז אצינד טוט א פאר'משפט'ער מענטש פאלן אויף זיין פנים און פלאצט אויס מיט תחנונים - "ביטע!" דערפאר הייסט עס תחנון - "באשעפער, ביטע, ביטע, צערייס די גזירה!"

דערפאר איז וויכטיג אלעמאל צו זאגן תחנון מיט א געשריי. צו יעדע צייט, שרייט צום באשעפער. עס איז אזוי וויכטיג. קיינער קען נישט וויסן וואס עס ערווארט אים. און דערפאר, לוינט שטענדיג צו שרייען צום באשעפער פון פאראויס: "מיר האבן מורא פון דיר באשעפער! מיר ווילן תשובה טון."

חלק ג. לערנען פון אנדערע

א שלעכטער פארגעפיל

אלזא, עס וואלט נישט ריכטיג געווען פון אונזער זייט צו אוועקגיין פון די נושא אן צו רעדן פון ווי אזוי דער צוגאנג איז נוגע פאר אונז, נישט נאר ווען עס קומט צו מיטלעבן דעם גורל פון די פעלקער, נאר אויך אין אונזערע פריוואטע לעבנס.

איך וויל איר זאלט צוהערן אצינד צו אן אינטערעסאנטע גמרא אין מסכת מגילה (ג.). דארט

שטייט, אז עס פאסירט אמאל אז א מענטש האט א פארגעפיל אז עפעס שלעכטס קען פאסירן צו אים און ער ווייסט נישט וואס דאס איז - מיר רעדן יעצט פון א געזונטער מענטש, איינער וואס איז גייסטיש סטאביל, און דערפאר פארשטייען מיר אז דער דאזיגער פחד מיינט אז זיין מזל ווייסט עפעס וואס ער ווייסט נישט; עס קען זיין אז עס ערווארט אים עפעס א שוועריקייט.

איז וואס זאל דער דערשראקענער מענטש טון? זאגט די גמרא, אז ער זאל זאגן דער פאלגנדער לשון: **עיזא דבי טבחי שמינא מינאי** - "דער ציג אין שחט הויז איז פעטער ווי מיר." דארט רעדט מען פון עשו, די אומות העולם - עשו איז געבוירן געווארן האריג ווי א ציג; אפילו זיין לאנד ווערט אנגערופן שעיר - און דער איד איז מתפלל, אז אנשטאט אים זאל דער באשעפער באשטראפן איינעם וואס שטאמט פון עשו.

ליידעניש איז אומפארמיידליך

אלזא, מיר דארפן זיך פרעגן, וואס איז די סברא פון זאגן אזא לשון? אלעס וואס די גמרא זאגט האט א טעם. איז לאמיר דאס דורכטון, וועלן מיר זען אז עס ליגט אין דעם זייער א וויכטיגער יסוד.

לייגט צו קאפ דערצו. איינער פון די יסודות אין די וועלט איז, אז די מענטשן דארפן דורכגיין א געוויס מאס פון ליידן כדי צו ווערן ערוועקט צו תשובה. אודאי, ווער עס לערנט די שיעורים ווייסט אז די בעסטע תשובה איז די תשובה וואס מ'טוט איבער א שטיקל וואסער-מעלאנע; ווען דו אנערקענסט אז דיין גאנצע שמחה און הנאה קומט פון באשעפער. אבער דער פאקט איז, אז אן צו דורכגיין קיין שום שוועריקייטן וואלט געווען זייער א קליינע באוועגונג צו מאכן עפעס א טויש; און דערפאר איז עס איינגעפלאנצט אין די פאנדומענטן פון די וועלט אז דער באשעפער שיקט יסורים אויף די וועלט כדי מענטשן זאלן קוקן און אויסהערן און תשובה טון.

דער זינדיגער אויסלייזער

למעשה, צומאל קען די יסורים געשיקט ווערן אויף דעם מענטש זעלבסט - פערזענליכע צרות זענען אפט מאל אן עוועקונגס רוף פאר מענטשן - אבער דער באשעפער לייגט אונז פאר א בעסערער וועג, א גרינגערער וועג - ער וויל מיר זאלן ערוועקט ווערן צו תשובה דורך די צרות וואס באפאלן אנדערע. דאס איז וואס עס שטייט אין משלי (כא:יח): **כֹּפֶר לַצַּדִּיק רָשָׁע** - דער רשע לייזט אויס דעם צדיק. פונקט ווי מצרים איז געווען א כפרה פאר אונזער פאלק, אזוי טוט דער זינדיגער מענטש אויסלייזן דעם ערליכן. דער באשעפער וויל מיר זאלן זען וואס עס קען פאסירן, אבער ער איז גרייט אונז עס אויסצולערנען דורך ווייזן וואס עס פאסירט צו אנדערע מענטשן. דער באשעפער זאגט, "דו ווייסט וואס? איך וועל מאכן א געשעפט מיט דיר. אויב דו האסט שכל, קוק זיך ארום אויף אנדערע וואס ליידן און לערן דערפון א לעקציע, כדי איך זאל דיר קענען אפשוינען. אבער זיי אויפמערקזאם צו וואס איך שיק אויף דעם רשע ווייל אויב דו וועסט איגנארירן די ווארנקען דאן איז אויס מיט'ן געשעפט."

און דערפאר, דער מענטש וואס זיין מזל ציטערט אז עפעס שלעכטס קומט אויף אים, בעט ער דעם באשעפער ער זאל שיקן דעם שטראף אויף עשו אנשטאטס: "איך בעט דיר רבונו של עולם, טו מיר אפשוינען! גיי צום ציג און באשטראף אים און איך זאג צו אז איך וועל דאס באטראכטן און לערנען יראת ה'!" אודאי אויב איז עס א שטילער אומשולדיגער גוי, לאז אים געמאכט, אבער עס זענען דא גענוג וואס זענען נישט און דערפאר לאז זיי דינען אלס דערמאנערס פאר אונז. "און ווען

איך זע וואס עס האט פאסירט צו אים, וועל איך דאס ניצן אלס א מוסר צו ווערן בעסער."

זען און פארשטיין

אלזא, מיר וועלן דאס שטייט צונעמען ווייל ס'איז א וויכטיגע לערע. לאמיר אנכאפן א באטאנענדע ביישפיל; עפעס וואס מיר קענען פארשטיין. דו גייסט אויפ'ן גאס און דו זעסט א מענטש - זיכער נישט א איד, דו קענסט דאס עדות זאגן אויף זיין קאליר - ער זיצט אין א ראדשטול וואס איז געדעקט געווארן דורך די שטאט. איך האב עס היינט געזען - ערווארט ביי די באס סטאנציע. דער באס קומט אן און דער דרייווער נידערט די טרעפ און דער גאנצער באס ווארט פאר דעם גרויסן 'צדיק'. און דער באס דרייווער הייבט אים אונטער און פירט אים ארויף אויפ'ן באס מיט דרך ארץ, מיט דעם גרעסטן כבוד. כאטש קוקן זיי דערויף אזוי.

אבער מיר קענען קוקן דערויף אין אן אנדער אופן. ער איז א גרויסער ליידיגגייער - איך ווייס זאכן; איך ווייס וואס טוט זיך. אלס אינגל איז ער נישט געגאנגען אין סקול; ער האט זיך אנגעהאנגען ביים הינטערשטן טייל פון די שטאטישע באסעס און ער איז אראפגעפאלן און פארלוירן זיין פוס. אט איז נאך א 'צדיק' וואס איך זע אין מיין געגנט. ער גייט אויפ'ן גאס מיט א ליידיגער ארבל. וואו איז זיין ארעם פארלוירן געגאנגען? ער בא'גנב'ט מענטשן, ער באפאלט מענטשן; דאס איז זיין אומנות. ביז ענדליך האט דער באשעפער געזאגט, "איך האב געהאט גענוג פון דיר," און זיין האנט איז פארכאפט געווארן אין א מאשין און געענדיגט דערמיט.

פיל ביישפילן

אלזא, ווען דו זעסט דאס, דארפסטו וויסן אז דער באשעפער שיקט דיר וואונקען. מיר דארפן זיך לערנען צו מורא האבן! קיין ארעם! בלויז א קלאץ! ס'איז א פחד! איך בין אן אנדער מענטש זינט איך האב דאס געזען! יעדער פארשטייט אז די איבערלעבעניש פון פארלירן אן ארעם אדער א פוס איז ווייט נישט געשמאק. דער עקסידענט וואס האט פאסירט צו אים איז געווען א שרעקליכע אומגליק; אויסער די ליידן, די וויטאג, די יסורים וואס ער האט מיטגעמאכט; יעצט איז ער אן אינוואליד. פון אזויפיל זאכן אין לעבן ווערט ער אפגעהאלטן, בלויז צוליב דעם ווייל עס פעלט אים אן אבר.

חס ושלום, דאס זאל נישט פאסירן צו אונז! מיר דארפן זיך לערנען דערפון! דער באשעפער נעמט נקמה אויף זינדיגע מעשים וואס דער מענטש האט געטון! און דו דארפסט מורא האבן! דו דארפסט לערנען דערפון יראת שמים! דאס איז דער עיקר ציל. "אוי ווי, וואספארא מכה! ווער ווייסט וואס עס קען אלץ פאסירן צו א מענטש! דער באשעפער איז אזוי מעכטיג! איך דארף מורא האבן. צי ניץ איך ריכטיג מיינע פיס? צי ניץ איך מיינע הענט צו וואס דער באשעפער וויל?

"אה," זאגט דער באשעפער, "איך זע אז דו האלטסט איין דיין טייל אינעם געשעפט. דו לערנסט זיך א לעקציע אין יראת שמים וואס איך שיק דיר, וועל איך פארזעצן; איך וועל דיר ווייזן נאך ביישפילן."

ניצן דיינע אויגן

איז דעם קומענדיגן טאג גייסטו אין שול און דו זעסט א בלינדער גוי טאפט זיין וועג דורך די גאסן מיט א ווייסער שטעקן אדער ווערט ער געפירט דורך א ספעציעלער הונט. פארוואס האט עס

פאסירט אז פונקט אינעם מאמענט ווען דו ביסט אריבערגעגאנגען איז ער ארויסגעקומען און דו האסט אים געזען? ער וואלט געקענט גיין אויף אן אנדער גאס. ס'איז נישט קיין צופאל אז דו האסט היינט געזען דעם מענטש.

דו ווייסט פארוואס דו האסט אים געזען? ווייל דער באשעפער וויל ער זאל דינען אלס שטעלפארטרעטער פאר דיר. דער ציל איז געווען אז דו זאלסט זאגן, "דער באשעפער ווייזט מיר עפעס כדי מיר צו מאכן ציטערן." איז הייבסטו אן צו טראכטן פון דיינע אויגן. דו קענסט טראכטן אזוי: "עס קען זיין אז ווען מענטשן קוקן אויף די מאוויס מיט זייערע אויגן, זאגט דער באשעפער, "דו דארפסט נישט האבן אויגן. אויב דו ניצט דיינע אויגן צו קוקן אויף די מאוויס אין טעאטער אדער דו זיצט און קוקסט אויף די טעלעוויזיע, איז בעסער פאר דיר צו זיין אן אויגן." אה, ס'איז א וואונדערליכע זאך; יענער בלינדער מענטש, ער קען מער נישט קוקן אויף קיין טעלעוויזיע!

אאה, ניין, ניין, ניין! אוי, רבונו של עולם לאז מיר אזוי! איך וועל זיך לערנען א לעקציע פון יענעם גוי. איך וועל זיין פארזיכטיג מיט מיינע אויגן. איך וועל נישט קוקן וואו מען טאר נישט."

אחדות אינדערהיים

נישט נאר די אויגן. אויב דער באשעפער וויל דיר העלפן, דאן ביסט א מזל'דיגער מענטש. צומאל וועסטו הערן זאכן וואס וועלן דיר דערמאנען צו זיין פארזיכטיג אויך מיט דיין מויל. דו קענסט הערן פון א מענטש אין דיין געגנט וועלכער האט זיך געקריגט מיט זיין ווייב און זי האט גערופן פאליציי און זיי האבן אים פארשיקט פון זיין הויז מיט א געריכט באפעל. אצינד זיכט ער אן ארט וואו זיך אויפצוהאלטן; ער קען נישט אהיימגיין באזוכן זיינע קינדער. צרות און צרות!

דו דארפסט עפעס לערנען פון דעם. זאג נישט סתם, "אזא רחמנות!" און גיי ווייטער מיט דיין לעבן. אודאי איז א רחמנות אויף אים אבער דאס איז נישט גענוג! לערן פון דעם! דו דארפסט זיין א מהרהר בתשובה: "איך דארף אכטונג געבן מיט מיין מויל!!" א מאן זאגט עפעס פאר זיין ארעמע ווייב און טוט ווי איר הארץ מיט'ן זאגן א שלעכט ווארט, ס'איז א שרעקליכע זינד. די ארעמע פרוי ארבעט א גאנצן טאג מיט די קינדער, זי איז אויסגעדראשן ביז די מארך פון אירע ביינער און ער קומט אהיים און זאגט עפעס נישט שיין; ס'איז ווי א מעסער אין הארץ! דאס איז פון וואס דו דארפסט טראכטן ווען דו הערסט איבער דעם מענטש וואס איז ארויסגענומען געווארן פון זיין הויז דורך די פאליציי.

הערן נייעס

אויב דו זעסט אויפ'ן גאס א מענטש וואס איז אראפגעקלאפט געווארן דורך א קאר; ער ליגט אויפ'ן ערד און די הצלה לייט העלפן אים. זיי נישט סתם איינער פון די מאסן וואס זאמלט זיך איין צו זען וואס האט פאסירט. זארג זיך אויף דיינע אייגענע געשעפטן! דיין געשעפט איז דער לימוד וואס דו דארפסט אפלערנען פון דער מענטש'ס צרות. דו טראכסט, "ברוך ה' ס'איז נישט איך! אוי וויי! ווער ווייסט וואס עס קען אלץ פאסירן אויפ'ן גאס?!" די גמרא (שבת לב.) זאגט, **אדם יוצא לשוק** - א מענטש איז ארויס אין מארק, **כמי שנמסר לסרדיוט** - דארף ער גלייך מורא האבן. אויב דו מאכסט נוצן פון דעם אינצידענט ווי אזוי דער באשעפער ערווארט פון דיר, דאן נאכ'ן דאס מיטלעבן

ביסטו א נייער מענטש. אצינד האסטו מורא פון באשעפער; "איך דארף שוין יעצט תשובה טון!" טראכסטו.

ס'איז געווען א מענטש אין אונזער קהלה וואס האט געהאט א משפחה שמחה און די משפחה איז געווען איבעראל און ער איז געווען א פריינטליכער מענטש איז ער געשטאנען אין קאך און געשמועסט. ער איז געשטאנען אנגעליינט מיט זיין רוקן אויפ'ן גאז און זיינע מלבושים האבן זיך אנגעכאפט אין די פייער. ער האט באקומען א שרעקליכער ברי אויף זיין רוקן און איז איילנדיג אפגעפירט געווארן אין שפיטאל. ער האט עס צום סוף איבערגעלעבט נאך לאנגע וואכן מיטמאכעניש, אבער איך האב זיך געלערנט א מוסר השכל. קיינמאל זאל מען זיך נישט אנליינען אויף א גאז אפילו ווען עס איז נישט אנגעצונדן. אויב הערסטו די מעשה און עס פראגראמירט זיך נישט אין דיר, איז עפעס א פראבלעם מיט דיין פראגראם! אויב טרעפסטו זיך אמאל אין קאך שמועסנדיג מיט מענטשן און דו כאפסט זיך אז דו ליינסט זיך אן אויף א גאז, זאלסטו זיך שנעל אוועקריקן און ארויספליען פון קאך.

דאס איז זייער א וויכטיגע נקודה. סיי וואספארא נייעס דו הערסט, אלע עקסידענטן, אלע אומגליקליכע אינצידענטן - וואס דו הערסט א גאנצע צייט - זאל אריינדרינגען אין דיינע אויערן. ס'איז נישטא קיין סוף צו די מעשיות און זיי מיינען אונז. ווען מיר הערן פון צרות וואס האבן פאסירט צו איינעם, דארפן מיר תיכף טראכטן, 'איך האב מורא פון דיר, באשעפער! איך האב מורא.' דער צדיק זאל לערנען ווען ער הערט וואס עס האט באטראפן דעם רשע.

אצינד דארף איך אייך עפעס ערקלערן. דאסווארט רשע אין דעם פאל מיינט איינער וואס איז פאראורטיילט געווארן צו ווערן באשטראפט, דער וואס איז נרשע, באשולדיגט. צומאל קען עס אויך זיין א צדיק, אבער דער באשעפער האט זיך זיינע סיבות - פארוואס ער איז יעצט פאראורטיילט געווארן. און אריינגערעכנט אינעם פלאן פון דעם אורטייל ליגט אויך דאס אז ער וועט דינען אלס לעקציע פאר אנדערע.

שטייגן פון זען אנדערע

און דאס איז די גרויסע לערע וואס דער באשעפער האט אויסגעלערנט דאס אידישע פאלק ווען זיי זענען ארויס פון מצרים: "אויב וועסטו הארכן מיינע רייד און איינהאלטן אלע מיינע געזעצן, דאן וועל איך די אלע אומגליקן וואס איך האב געברענגט אויף מצרים נישט ברענגען אויף דיר." דאס מיינט, "פארגעס קיינמאל נישט די צרות וואס דו האסט געזען אין מצרים ווייל צווישן אלע סיבות צו די מכות איז געווען אז דו זאלסט מורא האבן פון זיי און דו זאלסט טראכטן, 'עס קען געשען, חלילה; עס קען געשען אויך צו מיר.'"

און וויפיל דו וועסט אריינטראכטן וואס עס קען חס ושלום פאסירן צו דיר אויב דו טוסט נאכלאזן פון מקיים זיין די הלכות פון די תורה, דאן לייגסטו צו צו דיין גרויסקייט, צו דיין שלימות. מיין נישט אז דו גייסט אראפ צו דעם שטאפל פון א קינד אדער א פארברעכער וואס דארף געווארנט ווערן, ניין! דו גייסט ארויף צו די מדריגה פון **כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ** - איך וועל עס נישט ברענגען אויף דיר ווייל דו האסט שוין געמאכט נוצן פון אלע מכות אויף די וועלט צו שטייגן אין די געוואלדיגע השגה פון **ראשית חכמה יראת ה'**, דער פאנדומענטאלער באשטאנדטייל וואס ברענגט א מענטש נענטער און נענטער צום באשעפער אויף די וועלט און די קומענדיגע.

שאלות ותשובות
מיט הגאון ר׳ אביגדור מיללער זצ״ל

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

שאלה:

ווי אזוי איז דאס אז מיר ערלויבן זיך אין אמעריקע צו רעדן ענגליש?

תשובה:

אויף די שאלה האב איך שוין געווארט א לאנגע צייט. א געוואלדיגע קשיא. גלייבט מיר, ס׳איז א געוואלדיגע קשיא. איך אליין, אינדערהיים, רעדן מיר קיינמאל נישט קיין ענגליש. ניין. דורכאויס אלע מיינע יארן, איז געווען בלויז אידיש אין מיין הויז. דאס אלעס.

ווען איך בין געווען אין ישיבת חיים בערלין, האב איך קיינמאל נישט גערעדט קיין ענגליש בכלל. צו די בחורים האב איך גערעדט בלויז אידיש אין חיים בערלין.

אבער ווען איך בין געקומען אהער דא צו דעם געגנט, האב איך אנטדעקט א גאנצער אוצר פון מענטשן וואס זענען געווען ספרדים; זיי האבן נישט געקענט קיין אידיש. גוטע מענטשן! אויסערגעווענליכע מענטשן! אמאל, איז דער עולם ביים דאנערשטאג נאכט שיעור באשטאנען בלויז פון ספרדים. דערפאר האב איך געטוישט צו ענגליש.

געווענליך, אויב רופט מען מיר צו רעדן ערגעץ וויל איך נישט רעדן אין ענגליש. אויף סיי וועלכער פלאץ, בלויז אידיש. אבער דא, צוליב מיינע פיל גוטע פריינט, די ספרדים און אויך עטליכע בעלי תשובה וואס קענען נישט קיין אידיש, איז רעד איך אויף ענגליש.

אבער איך זאג אייך, ס׳איז שטענדיג לבי נקפי — עס ווייטאגט מיר זייער שטארק. איך וואלט זיך געפריידט אויב איך זאל קענען רעדן דא אין אידיש יעדע וואך דאנערשטאג נאכט. אבער דאן וועל איך פארלירן טייל פון מיינע גוטע פריינט. איז קען איך זיך נישט העלפן, דאס אלעס.

אבער לערנט זיך נישט אפ פון מיר! לערנט זיך נישט אפ פון מיר! שלא שינו את לשונם! טוישט נישט אייער לשון!